

**ACTA
ACADEMIAE AGRIENSIS**

NOVA SERIES TOM. XLIV.

SECTIO HISTORIAE

**Tanulmányok
Gebei Sándor 70. születésnapjára**

REDIGUNT
ZOLTÁN BORBÉLY, ILONA KRISTÓF
EGER, 2017

Főszerkesztő:

Dr. habil. Pap József, PhD
főiskolai tanár

A szerkesztőbizottság tagjai:

Dr. habil. Kiss László, PhD
főiskolai tanár

Dr. habil. Makai János, PhD
főiskolai tanár

Dr. habil. Miskei Antal, PhD
egyetemi docens

Mgr. Imrich Nagy, PhD
Besztercebánya

Prof. dr. Peter Kónya, PhD
Eperjes

Lektorálta:

A szerkesztőbizottság

ISSN 1785-3117

A kiadásért felelős
az Eszterházy Károly Egyetem rektora
Megjelent az EKE Líceum Kiadó gondozásában
Kiadóvezető: Grebely Gergely
Felelős szerkesztő: Zimányi Árpád
Nyomdai előkészítés: Lonsták Márton

Megjelent: 2017. januárban

Készült: az Eszterházy Károly Egyetem nyomdájában, Egerben
Felelős vezető: Kérészy László

KÁRMÁN GÁBOR

I. RÁKÓCZI GYÖRGY KORAI KAPCSOLATAI A RADZIWIŁŁ CSALÁDDAL¹

Közismert, milyen fontos szerepet játszott a két Rákóczi György lengyel királyságra vonatkozó terveiben Janusz Radziwiłł-lel fenntartott kapcsolatuk: az 1648-as királyválasztáson, illetve az azt követő években az erdélyi fejedelmek folyamatosan számítottak a kálvinista litván herceg támogatására, akár katonai jellegű együttműködésére.² Szintén régóta tudjuk, hogy a szoros kapcsolat létrejöttében kulcsszerepet játszott az a körülmény, hogy Janusz Radziwiłł – a 17. század közepének lengyel–erdélyi relációjában szokatlan módon – személyesen is megismerkedett a Rákócziakkal. 1646-ban, útban apósághoz, Vasile Lupu moldvai vajdához, keresztülutazott Erdélyen, így nemcsak arra nyílt lehetősége, hogy IV. Ulászló lengyel király törökellenes terveiről értesítse a fejedelmet, de a Rákócziak trónra juttatására vonatkozó elgondolásaikat is részletesen egyeztetették vele.³ Szinte teljesen ismeretlenek azonban a két kálvinista főúri család közötti korábbi kapcsolatok. Írásom ezek közelebbi megismeréséhez kíván hozzájárulni hét,

1 A tanulmány a Bolyai János kutatási ösztöndíj támogatásával készült. Köszönöm Szabó András Péternek a források összeolvasásához nyújtott segítségét.

2 *Gebei Sándor*: II. Rákóczi György erdélyi fejedelem külpolitikája (1648–1657). Eger 1996; *Dariusz Milewski*: Ellenségekből szövetségesek: Lengyel–erdélyi kapcsolatok 1648–1653. In: Szerencsének elegyes forgása: II. Rákóczi György és kora. Szerk. Kármán Gábor – Szabó András Péter. Bp. 2009. 25–60; *Kármán Gábor*: Erdélyi külpolitika a vesztfáliai béke után. Bp. 2011. 119–138, 159–173, 252–253.

3 *Lukinich Imre*: I. Rákóczi György és a lengyel királyság. Bp. 1907. 22–29.

eddig ismeretlen irat megjelentetésével, amelyek a I. Rákóczi György és Janusz, illetve apja, Krzysztof Radziwiłł közötti, 1646 előtti kapcsolatokat dokumentálják.

Krzysztof Radziwiłł (1585–1640) a lengyel–litván belpolitika nagyformátumú személyisége volt a 17. század első felében: 1615 óta Litvánia mezei hetmanjaként a nagyhercegség egyik legfontosabb katonai funkcióját bírta. A család széleskörű kapcsolatrendszerrel rendelkezett Európa protestáns dinasztiái között – bátyján, Januszon (1579–1620) keresztül a brandenburgi választófejedelemi családdal is rokonságban állt.⁴ Utóbbiról tudjuk, hogy 1620-ban, halálának évében követet küldött Bethlen Gáborhoz is; a fejedelem válaszelevele azt mutatja, hogy a litván herceg a közös kálvinista hitre alapozta kapcsolatukat.⁵ Arról azonban, hogy Erdély fejedelmével Krzysztofnek is lett volna valamilyen kapcsolat, csak megbízhatatlan adatokkal rendelkezünk. Bethlen Gábor egy követe ugyan az 1620-as évek végén fejedelem lengyelországi támogatói között emlegette a litván herceget, az általa közölt lista hitelessége azonban igencsak megkérdőjelezhető.⁶ Arról is tudunk, hogy Krzysztof Radziwiłłnek 1628-ban otthon is védekeznie kellett a vádaskodások ellen, miszerint uralkodójának ellenségeivel, II. Gusztáv Adolf svéd királlyal és Bethlen Gáborral tartana fenn kapcsolatot.⁷ Perdöntő bizonyíték azonban nincs arra, hogy ténylegesen egyeztetések folytak volna a litvániai mezei hetman és a fejedelem között: levélváltásukból vagy egymáshoz küldött követeik irataiból, ha léteztek egyáltalán, egyetlen darab sem ismert.

4 Janusz 1600-ban Joachim Frigyes brandenburgi választófejedelem (1598–1608) hűgát, Erzsébet Zsófiát vette feleségül. Kapcsolatrendszerére lásd *Adam Szęlagowski*: *Śląsk i Polska wobec powstania czeskiego*. Lwów 1904. 17–23.

5 Bethlen Gábor levele Janusz Radziwiłłnek (Kassa, 1620. febr. 24.) *Szabó Károly*: Bethlen Gábor fejedelem politikai levelezése. Harmadik közlemény. *Történelmi Tár* 4. (1881) 342–343.

6 *Gebei Sándor*: Bethlen Gábor és a Rzeczpospolita. In: Bethlen Erdély, Erdély Bethlene: A Bethlen Gábor trónra lépésének 400. évfordulóján rendezett konferencia tanulmányai. Szerk. Dáné Veronka et al. Kolozsvár 2014. 64.

7 *Iustificatia Xcia... Krzysztofa Radziwiłła* (1628) Biblioteka Jagiellońska Uniwersytetu Jagiellońskiego (Krakkó) Ms 166. fol. 294. Köszönöm Natalia Królikowskának a kézirat értelmezéséhez nyújtott segítségét.

Az első olyan okmány, amely Krzysztof Radziwiłłnak egy erdélyi uralkodóval fenntartott kapcsolatait dokumentálja, 1633 végéről maradt fenn (nr. 1). A Bethlen Gábor alatti katasztrofálisan rossz lengyel–erdélyi viszony normalizálódásában reménykedő, pozitív hangvételén kívül azonban kevés konkrétumot felvonultató üdvözlő levélhez képest sokkal jelentősebb a nem sokkal később keletkezett második irat. 1633–1634 fordulóján az amúgy is több oldalról szorongatott I. Rákóczi Györgynek ugyanis komoly lelkiismereti válsággal fenyegető helyzettel kellett szembenéznie, amikor a követeivel a Fényes Portán közölték, hogy a szultán készül lengyelországi háborújához az erdélyi hadak segítségét is elvárják. Rákóczi a felszólításnak engedelmeskedve mozgósította csapatait, bevetésükkel szemben azonban komoly morális aggályai lettek volna, így mindent megtett a háború elkerülésének érdekében: Konstantinápolyba küldött követe az oszmán döntéshozók elijesztése érdekében hosszasan taglalta a lengyel–litván állam felkészültségéről és eltökéltségéről szóló információkat.⁸ Ezzel párhuzamosan diplomatái a Rzeczpospolita irányába is rendszeresen jártak, és a nyáron IV. Ulászlóhoz érkező Chernel György feladata az volt, hogy biztosítsa a királyt: a fejedelem semmi szín alatt nem fogja ellene megindítani csapatait.⁹ Ennek a lengyelországi követjárás-sorozatnak egy korai szakaszát dokumentálja a 2. számú irat, amelyben Krzysztof Radziwiłł arra biztatja Erdély fejedelmét, hogy vegye fel a kapcsolatot a nem sokkal korábban trónra lépett királlyal, IV. Ulászlóval, és kéri, hogy semmiképpen ne avatkozzon bele az oszmánok oldalán egy esetlegesen meginduló hadjáratba – sőt, ezer gyalogos toborzására kér engedélyt Rákóczi magyarországi birtokairól. Az ekkoriban már wilnói vajdai címet is birtokló Radziwiłł még arról is gondoskodott, hogy a fejedelem titokban levelezhessen vele: üzeneteiket mindketten a krakkói illetőségű Jerzy Radziminskinek küldték, ő továbbította azokat a valódi címzetteknek. A köz-

8 I. Rákóczi György instrukciója Szentpáli Istvánnak (h.n., 1634. jún. 20.) és Szentpáli jelentése portai tárgyalásairól (1634) Levelek és okiratok I. Rákóczi György keleti összekötései történetéhez. Szerk. Szilágyi Sándor. Bp. 1883. 245–246, 247–250.

9 I. Rákóczi György instrukciója Chernel Györgynek (Gyulafehérvár, 1634. jún. 19.) *Szilágyi Sándor*: Rákóczy és Pázmány: Történeti rajz. Pest 1870. 188–196. Az év lengyel–erdélyi–oszmán diplomáciájáról lásd *Szilágyi Sándor*: I. Rákóczy György 1593–1648. Bp. 1893. 248–255; szélesebb kontextusban *B. Szabó János*: Az Erdélyi Fejedelemség és az Oszmán Birodalom katonai együttműködése (1571–1688). *Hadtörténelmi Közlemények* 125. (2012) 1029.

vetítő személyének említése tette lehetővé a datálatlan üzenet hozzátétőleges keltezését is, hiszen Debreczeni Tamás, a fejedelem magyarországi birtokainak praefectusa 1634 márciusának közepén említi egy levelében, hogy eljutott hozzá Radziminskinak a levelek átvételéről szóló elismervénye – Radziwiłłnek tehát ennél korábban kellett őt Rákóczi figyelmébe ajánlania.¹⁰

Nem tudunk arról, hogy a szoros együttműködés az 1634-es válság elmúlásával is fennmaradt volna a fejedelem és a következő évtől a birtokaira visszahúzódó litván herceg között: a következő három levél 1635-ből, illetve 1637-ből hagyományos udvariassági formákat soroló *credentionalis*, illetve arra adott válasz (nr. 3–5). A 3. számú irat külalakja egyenesen arról tanúskodik, hogy a sorozatgyártásban készült udvariassági levél típusához tartozik, amelyekből fontosabb követjárások idején nagy mennyiségben vittek magukkal a diplomaták: nemcsak Rákóczi követének, Jármí Ferencnek a nevét toldották be utólag, de Radziwiłł hercegi címe is más tollal íródott a megszólító formulában, mint a levél többi része. A fejedelem tehát valahányszor a Rzeczpospolitába küldött követet, annak a litván herceget is üdvözlőnie kellett – arról azonban nincs tudomásunk, hogy Krzysztof Radziwiłł-lal külön egyeztetések folytak volna. Az 5. levélből egyenesen az derül ki, hogy a fejedelem számára igencsak válságos 1636-os esztendő amúgy meglehetősen intenzív lengyelországi követjárásai közben Rákóczi diplomatai Radziwiłł-lal nem találkoztak. Az világos a levélváltásból, hogy 1635 nyarán a wílnói vajda is kapott azokból a hegyaljai „főborokból”, amelyeket I. Rákóczi György a lengyel királynak is küldött – Debreczeni Tamás tiltakozása ellenére, aki attól tartott, hogy a nagy melegeben való szállítás tönkreteszi a nedűt.¹¹ Az ajándékozás jelentőségét azonban csökkenti, hogy a bort az általános fogalmazású *credentionalis* is említi, tehát valószínűleg a királyon kívül nemcsak a litván nagyúr részesült hasonló megtiszteltetésben.

10 Debreczeni Tamás levele I. Rákóczi Györgynek (Sárospatak, 1634. márc. 12.) Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára, Magyar Kamara Archivuma E 190 Archivum Rákóczi de Felsővadász 6. d. nr. 1340. Egy másik, február 19-én kelt jelentése szerint Radziwiłł Reöthy Orbán pataki kapitánynak is írt, uo. nr. 1330.

11 Debreczeni Tamás levelei I. Rákóczi Györgynek (Sárospatak, 1635. júl. 1. és júl. 6.) MNL OL E 190 7. d. nr. 1459. és 1463.

Ha az 1635 utáni levelek nem sejtetik is, hogy Krzysztof Radziwiłł a Rzeczpospolita számos más mágnásánál fontosabb szerepet játszott I. Rákóczi Györgynek az 1630-as években még meglehetősen laza lengyelországi kapcsolathálójában, annál inkább ezt a benyomást kelti a fejedelem válasza a litván herceg haláláról szóló gyászjelentésre (nr. 6). Még ha borainak felajánlása nyilván Krzysztof fia és örököse, Janusz Radziwiłł (1612–1655) kérésére történt is, egyértelmű, hogy a gyász kifejezésére választott formula – hogy ti. ha ezzel meghosszabbíthatta volna a herceg életét, Rákóczi saját vérének hullatására is kész lett volna – messze túlment a kötelező udvariaságon, személyességet kölcsönözve a részvétnyilvánításnak. Így noha a Göcs Pál 1642-es követségével kapcsolatban keletkezett udvariassági levél (nr. 7.) még meglehetősen tartózkodóan fogalmaz, aligha tévedünk, ha az évtized során a fejedelem és a litván herceg között kialakuló politikai együttműködés alapjait a Krzysztof Radziwiłł és I. Rákóczi György közötti kapcsolatban keressük. 1648 nyarán az erdélyi fejedelem egy levelében ugyanis fiának szólítja a nála tizenkilenc évvel fiatalabb litván herceget, és levelében többször is annak apjaként hivatkozik magára.¹² Arra, hogy nem kell feltétlenül valódi érzelmeket sejtenuünk a diplomáciai érintkezésben meglehetősen szokatlan terminológia használata mögött, éppen a fejedelem karrierje szolgálat példát, hiszen egy évtizeddel korábban még ő szólította leveleiben rendszeresen apjának Bethlen Istvánt – azután, hogy sereggel felvonulva kényszerítette őt a fejedelmi címről való lemondásra.¹³ Azonban a rokonsági fogalmak használata mindenképpen azt volt hivatva érzékeltetni, hogy Janusz Radziwiłł I. Rákóczi Györgyöt atyai jóbarátjának ismeri el.

Aligha véletlen, hogy ez a levél, noha szintén csak a fejedelem követének, Mikes Mihálynak adott *credentionalis*, a korábbiaknál jóval személyesebb megjegyzést is tartalmaz – konkrétan azt, hogy noha a diplomata katolikus vallású, de I. Rákóczi Györgynek hűséges belső embere, így megbízhatóság-

12 I. Rákóczi György levele Janusz Radziwiłłnek (Gyulafehérvár, 1648. jún. 28.) az Erdélyi Nemzeti Múzeum Levéltárában, jelenleg a Román Nemzeti Levéltár kolozsvári fiókjában (Arhivele Naționale ale României Direcția Județeană Cluj), a Kemény József-gyűjteményben található irat másolata a MNL OL mikrofilmtárában (X 1892 11695. tekercs) is tanulmányozható.

13 Lásd például Szépvíz, 1634. febr. 19. dátumú levelét, MNL OL E 190 6. d. nr. 1194.

gához nem fér kétség. Ezzel a fejedelem nyílt utalást tesz a litván herceggel fenntartott kapcsolat alapjára, amely a korábbi levélváltásban sosem fordult elő: a közös felekezethez való tartozásra.¹⁴ II. Rákóczi György számára a hivatkozási pontot a Janusz Radziwiłł-lel való politikai együttműködés megalapozását szolgáló levelében ugyanígy a kálvinista hit szolgáltatja majd, de emellett megemlíti családjaik közös erőfeszítéseit is – és a fentiek alapján nem túlzás azt állítani, hogy ebbe nemcsak a herceggel 1646-ban kialakított személyes viszony, hanem az apjával fennálló, kisebb intenzitású, ám mégis számon tartott nexus is beleértendő.¹⁵

**Nr. 1. Krzysztof Radziwiłł levele I. Rákóczi Györgynek
(Dnyeper melletti tábor, 1633. dec. 22.)**

Serenissime Princeps.

Pacem inter Sacratissimam Caesaream Regiamque Maiestatem, et Serenitatem Vestram postliminio revocatam, aequis undique conditionibus coaluisse, pro ea, quam Amico Principi debeo, benevolentia, magnopere gratulor. Gaudeo simul Serenitatem Vestram in tam propinquae viciniae confinio, adiecisse animum, ad redintegrandam cum patriae nostrae proceribus mutuae voluntatis officia. Spero hunc non incommodum fore aditum, ad conciliandam eadem opera, Serenissimi Regis Domini nostri clementissimi amicitiam, omnibus vicinis obviam, atque patentem. Accedit justae laetitiae hic cumulus: quod Serenitas Vestra non modo nos in partem tam praeclarae

¹⁴ Igaz, ezt a korábbi követek, az unitárius Jármí Ferenc és Göcs Pál személye nem is motíválta volna. Lásd: *Kármán Gábor*: Erdélyi követek a vesztfáliai béketárgyalásokon. In: *Művészet és mesterség: Tisztelgő kötet R. Várkonyi Ágnes emlékére*. Szerk. Horn Ildikó et al. Bp. 2016. 208–211; *Gebei Sándor*: Lengyel protestánsok I. és II. Rákóczi György szolgálatában. In: *Szerencsének egyes forgása* i. m. 16–17.

¹⁵ „[...] sancta nostra amicitia, in signi tum reformatae religionis, tum utraque nostrarum familiarum emolumento, non modo perennet” II. Rákóczi György levele Janusz Radziwiłł-nak (Gyulaféhérvár, 1648. okt. 20.) az Erdélyi Nemzeti Múzeum Levéltárában, jelenleg a Román Nemzeti Levéltár kolozsvári fiókjában (Arhivele Naționale ale României Direcția Județeană Cluj), a keresdi Bethlen-levéltárban található iratnak a MNL OL mikrofilmtárában (X 7315 19049. tekercs) meglévő másolatát használtam.

coniunctionis vocaverit, sed nostra quoque opera, in ea cum reliquis confirmanda uti non dubitet: Nos sane nihil a nobis desiderari passi sumus, neque adeo in posterum patiemur, quod ad gratificandum Serenitati Vestrae pertinere possit. Quod nostrum studium Nobilissimo Serenitati Vestrae delegato fusius aperuimus, cui simul nonnulla exposuimus, de quibus nostro nomine cum Serenitate Vestra ageret. Confidimus haec firmata utrinque inter finitimos vincula, in commune Reipublicae Christianae bonum; Sempiternam Serenissimi Regis Maiestati Domini nostri clementissimi et Serenitatis Vestrae memoriam, mutuamque patriae nostrae et subiectae Serenitati Vestrae ditionis emolumentum evasura. Quod ut nobis tam optime vertat, voventes, studia nostra sincero cum affectu Serenitati Vestrae offerimus. Eidemque fausta omnia precamur. Datum in castris ad Borystenum 22. Decembris Anno 1633.

Serenissimae Dilectionis Vestrae studiosissimus et ad officia paratus

Christophorus Radziwiłł Dux in Birze et Dubinki, Sacrae Romani Imperii Princeps, Palatinus Vilmensis, Exercituum Magni Ducatus Lithuaniae Campiductor

Ch Radzivil Dux mppia

[másolat, Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára (MNL OL) Erdélyi országos kormányhatósági levéltárak F 12 Gyulafehérvári Káptalan Országos Levéltára: Lymbus 4. d. V/9. nr. 1.]

Nr. 2. Krzysztof Radziwiłł üzenete I. Rákóczi Györgynek (1634 elején)

1. Illustrissimus Princeps Dominus Christophorus Radzivil Dux in Birze et Dubinki, Sacrae Romani Imperii Princeps, Palatinus Vilmensis, Exercituum Magni Ducatus Lithuaniae, Campiductor etc. etc. gratissimo animo accipit hoc tam insigne benevoli erga se Serenissimi Principis Transylvaniae animi testimonium, quod non modo amicitiae jura secum sancire velit, sed etiam ad conciliandam reliquorum atque imprimis Serenissimae Regiae Maiestatis amicitiam sua opera uti non dubitet, quorum illud benevolentiae, hoc fidei non dubium pignus est. Quanto magis sibi de hac Suae Serenitatis praeclara

in se voluntate gratulatur: tanto enixius dat, atque in posterum dabit operam, ne quid in se officii desiderari possit, erga Suam Serenitatem. Ideoque et hisce diebus apud Sacratissimam Regiam Maiestatem, Dominum Nostrum clementissimum studium atque operam suam diligenter interposuit, ut animum Suae Maiestatis ad contrahendam, cum Serenissimo Principe amicitiam praepararet atque disponeret.

2. Ante omnia quaecunque impedimento esse poterant, ne sincera inter Sacratissimam Regiam Maiestatem et Serenitatem Suam benevolentia sanciretur, amoliri, atque omnem ex animo Suae Maiestatis scrupulum evellere nitebatur, inprimis planum facere contendens, in proxima Turcarum contra nos impressione, nullum a Serenissimo Principe Transylvaniae contra Suam Maiestatem auxilium submissum. Quod etiam Serenissimae Regiae Maiestati plane persuasum esse, Serenissimus Princeps Transylvaniae certo sciat, sed quem admodum Sacra Regia Maiestas optat, ita et Illustrissimus Princeps Serenissimum Principem Transylvaniae hortatur, ut det operam ne quando in simili forte oblata occasione barbaris et infidelibus, contra Suae Maiestatis ditones suppetias ferre sustineat. Qua in re pii et Christiani Principis officio functus fuerit et famae ac nomini suo inter Christianos Principes Egregie consuluerit.

3. Sublatis istis impedimentis, atque omni suspitione delata, quae animos alienare poterat, illud restare videtur ut Sua Serenitas Sacratissimam Regiam Maiestatem solenni legatione compellare velit, imitata exemplum finitimorum, tam Christianorum quam barbarorum Principum quorum nemo fuit qui non felicia suscepti regni auspicia Sacratissimae Regiae Maiestati gratularetur. Quod officium ut a Sua Serenitate incipiat, non modo tam sublime quod inter Christianos Reges Serenissimus Rex noster obtinet fastigium, sed et recens aditi Principatus ratio ut usurpata ab omnibus gratulandi consuetudo suo jure postulat.

4. Porro non ad contrahendam tantum, sed ad retinendam etiam Sacratissimae Regiae Maiestatis amicitiam, illud maxime omnium prodesse poterit, si Serenitas Sua, Sacratissimam Regiam Maiestatem, earum rerum subinde admoneat, quae apud Portam Ottomanicam gerentur. Nullum erit certius, sinceri animi pignus, nulla evidentior amicitiae thessera. Porro id officii etiam Serenissimo defuncto Regi nostro, defunctus Gabriel Princeps

aliquando exhibuit, tametsi non deessent utriunque simultatum fomites: quanto magis id sibi Sacratissima Regia Maiestas de Serenissimo Principi Transylvaniae polliceri potest, cum quo nulla sibi inimicitiarum, multae amicitiae causae intercedunt.

5. Sed ut tanto circumspectius et cautius, ultrocitroque commeari possit, hoc secretum, si Serenissimo Principi Transylvaniae placeat, ad eam rem uti interventu, Illustrissimi Principis libenter ad eam rem operam Illustrissimus Princeps, Dominus Palatinus Vilmensis pollicetur, Neve Suam Serenitatem longinquitas locorum deterreat, hoc medium atque hunc modum communicandarum literarum proponit. Literas ad Illustrissimum Principem Radzivilium directas non difficile erit Serenissimo Principi Cracoviam duntaxat mittere, quae in manus Domini Georgii Radzimirski (ad quem, simul e vestigio eo nomine Illustrissimus Princeps scribi curabit) Praefecti Arcis suburbanae Lobsoniensis tradantur. Ab eo citissime per ordinarios veredarios (alias postam) transmittetur ad Illustrissimum Principem ac vicissim ab Illustrissimo Principe ad Suam Serenitatem per eundem Dominum Radzimirski destinabuntur. Si haec mutuae commercii ratio Serenissimo Principi non displiceat, de optato eius confidentiae fructu, Illustrissimus Princeps Suam Serenitatem securam esse jubet.

6. Hujus tam candidi, utrinque affectus fiducia adductus, Illustrissimus Princeps, petit a Serenissimo Principe ut in usum praesentis belli, quod moram non patitur, atque ad servitium Sacratissimae Regiae Maiestati ex ditionibus suis Pannonicis, Serenissimus Princeps mille iam collectos pedites Illustrissimo Principe suppeditare velit. Quos postea suo sumptu et stipendio Illustrissimus Princeps in Poloniam educat, qua in re non modo Illustrissimum Principem, sed et ipsam Sacram Regiam Maiestatem maximo sibi officio obstringet Sua Serenitas.

ChRadzivil Dux mpia

[két másolatban (az egyikből egy sornyi szöveg hiányzik): MNL OL F 12 4. d. V/9. nr. 83–84.]

**Nr. 3. I. Rákóczi György levele Krzysztof Radziwiłłnek
(Gyulafehérvár, 1635. jún. 8.)**

Illustrissime Domine Princeps.

Scribimus ad Serenissimam Poloniae Sveciaeque Regiam Maiestatem per praesentium exhibitorem aulae nostrae familiarem Egregium Franciscum Jarmi de modo componendarum controversiarum quae subditis nostris terrae Maramaros, cum quibusdam vicinis Dominis Polonis intercedunt; cupientes ex sua Maiestate cognoscere, num aliqua in proximis Comitibus Varsoviensibus de eo facta fuerit mentio, aut determinatio, ita enim Nuncii terrae illius Maramaros, erant a Sua Maiestate remissi; fere ut in iisdem Comitibus aliquid de controversiis istis tollendis, restaurandoque bonae et mutuae vicinitatis jure decerneretur. Hac ipsa occasione praetermittere nolimus, quin etiam Dominationem Vestram per literas et nuncium hunc nostrum salutandam, visitandamque curaremus, ut vel hac ratione animi nostri erga Dominationem Vestram Illustrissimam inclinationem insinuaremus, simul etiam Dominationem Vestram Illustrissimam ad mutua benevolentiae studia exercenda incitaremus. Nos de Dominationis Vestrae Illustrissimae erga nos studio persuasum plane habemus, quod officio suo vicissim nequaquam sit defutura, occasione sic ferente. Connexuri igitur mutuae bonae voluntatis studia, mittimus Dominationi Vestrae Illustrissimae nonnulla vasa vini Hungarici, in bonis nostris in Regno Hungariae sitis, procreati, postulando ab eadem ut non muneris huius monumentum, sed potius optimum, mittentis animum intueatur. Porro siquid dictus nuncius noster, nostro nomine Dominationi Vestrae Illustrissimae referendum habuerit, ut illi plenam fidem adhibere et idipsum promovere etiam velit, eandem peramanter rogamus. De coetero benevolentissimi animi nostri affectus, Dominationi Vestrae Illustrissimae semper in promptu erunt. Quam etiam optima valetudine et prosperis rerum successibus frui cupimus. Datum in civitate nostra Alba Julia die 8. Junii Anno 1635.

Illustrissimi Dominationis Vestrae ad officia paratus

G Rakocy mpia

[hátoldalán: Ad Radzivillium Francisco Jarmi 1635]

[saját kezű aláírással, MOL F 12 4. d. V/9. nr. 5.]

**Nr. 4. Krzysztof Radziwiłł levele I. Rákóczi Györgyhöz
(Düna melletti tábor, 1635. aug. 27.)**

Serenissime Princeps, Domine et Amice observandissime.

Literas a Serenissima Dilectione Vestra ad nos datas per Intenuntium eiusdem in Castris ad Dunam recepimus. Nihil nobis in his praesertim castrensibus molestiis gratus accidere potuit, quam de tam propenso in Nos Serenissimae Dilectionis Vestrae (qualem tum ex literis, tum ex relatione Internuntii Serenissimae Dilectionis Vestrae percepimus) affectu certam habere notitiam; nihil iucundius, quam quod Serenissima Dilectio Vestra in rebus statum Reipublicae concernentibus, Serenissimam Regiam Maiestatem Poloniae, dominum nostrum clementissimum commonendam duxerit, et mecum idem, pro sua erga Nos fiducia communicaverit. Quod quidem licet Serenissima Regia Maiestas totaque Respublica Polona commendatissimum sibi habeat, Nos tamen pro parte nostra instare apud Serenissimam Regiam Maiestatem non desistemus, ut negotium hoc sibi commendatissimum habere velit. Non in hoc vero solum sed in omnibus aliis, in quibuscunque opera nostra Serenissimi Dilectioni Vestrae prodesse poterit, promptissimos Nos ad inserviendum Serenitas Vestra deprehendet. Vina nobis a Serenissima Dilectione Vestra transmissa grato animo excepimus. Eidemque Nos obligatissimos semper futuros, et re ipsa ubi se dederit occasio promptitudinem officiorum nostrorum contestaturos pollicemur. Quod restat Divinae protectioni Serenissimam Dilectionem Vestram, Nos vero eiusdem favori diligenter commendamus. Datum in Castris ad Dunam, die 27 Mensis Augusti Anno 1635.

Serenissimae Dilectionis Vestrae studiosissimus amicus et servitor

Christophorus Radsziul Dux Birzarum et Dubineorum, Sacrae Romani Imperii Princeps, Palatinus Vilmensis, Exercituum Magni Ducatus Lithuaniae Generalis Administrator Mozeloviensis

Ch Radziwiłł

[Külcím: Serenissimo Principi ac Domino, Domino Georgio Rakocij Transylvaniae et partium Hungariae Principi. Domino et Amico observandissimo.]

[eredeti, saját kezű aláírással, pecséttel. MNL OL F 12 4. d. V/9. nr. 7.]

**Nr. 5. I. Rákóczi György levele Krzysztof Radziwiłłnek
(Fogaras, 1637. jan. 28.)**

Illustrissime Domine Princeps Amice et Vicine observandisse.

Missuri ad Serenissimam Regiam Maiestatem Poloniae praesentium exhibitorem Generosum Stephanum Szentpali, Aulae nostrae familiarem, ex re nobis visum est fore, Dominationem quoque Vestram Illustrissimam, per Eundem familiarem nostrum literis etiam, hisce nostris additis, peramanter salutare, Eidemque fausta et foelicia quaeque sub huius novi anni initium comprecari. Renunciabit familiaris noster Suae Regiae Maiestati, qui rerum in Transsylvania Status anno praeterito fuerit, quod etsi non ignoremus ex relatione Suae Regiae Maiestatis Dominationem quoque Vestram Illustrissimam plenissime intellecturam, tamen et familiaris noster, nonnulla Dominationi Vestrae Illustrissimae ut referat in commissiis accepit. Dominationem itaque Vestram Illustrissimam officiose rogatam esse volumus, velit dictum nostrum Aulae familiarem, nonnulla coram, nomine nostro exponentem, non solum benevole audire, verum etiam omni suo favore, ubicumque opus fuerit, prosequi, dareque operam, ut cum responso, quod communi Christianitatis bono, deserviturum sit, quantocumque ad nos possit redire. In reliquo Dominationi Vestrae Illustrissimae omnem animi nostri synceri affectum deferentes, eidem prosperrimam valetudinis exoptamus. Datum in arce nostra Fogaras die 28. Januarii Anno 1637.

Illustrissimae Dominationis Vestrae amicus et vicinus benevolus ad serviendum paratus

G Rakoczy mpia

[Külcím: Illustrissimo Principi Domino Christophoro Radsivil, Birsanum et Dubinkarum Duci, Palatino Vilmensi, Exercituum Magni Ducatus Lithuaniae Supremo Generali, Sismoriensi etc. etc. Capitaneo etc. Domino Amico et vicino nobis observandissimo]

[eredeti, saját kezű aláírással, papírfelzetes középpécsettől az Erdélyi Nemzeti Múzeum Levéltárában (jelenleg a Román Nemzeti Levéltár kolozsvári fiókjában (Arhivele Naționale ale României Direcția Județeană Cluj)), a Kemény József-gyűjteményben, másolata: MNL OL X 1892 11695. tekercs.]

**Nr. 6. I. Rákóczi György levele Janusz Radziwiłłnek
(Gyulafehérvár, 1640. nov. 21.)**

Illustrissime Domine, Amice et Vicine Nobis observandissime.

Acceptis Illustrissimae Dominationis Vestrae literis medio familiaris sui Petri Grodricki ad nos datis, tristi sane ex iis animo intelligimus, synceri gratissimique Amici nostri, Parentis scilicet Illustrissimi Dominationis Vestrae ex hac vita fragili, ad superos egressum. Equidem si nostrum fuisset, aut effusione sanguinis nostri, prolongare vitam Eiusdem potuissemus, utrumque in effectum deducere parati fuisset. Neque hoc parum Nobis tristitiae augmentum affert, quod vina, a Nobis ad diem laetitiae dono destinata, vicissitudine rerum ita ferente, in funebres exequias charissimi sui Parentis, sunt convertenda. Verumenimvero consilio divino nemo nostrum obstare, aut res suas aliter ordinare potest, aut valet. Interim studia nostra, propensique animi nostri inclinationem, semper in gaudium summum Illustrissimi Dominationis Vestrae cessurum, a Deo exposcimus. Vina, prout superioribus temporibus promissa et ordinata fuerant, ita etiam reddita sunt, subsequenter etiam diebus, nostrum, erga Eandem Illustrissimam Dominationem Vestram gratificandi studium ac benevolentiam semper in promptu habituri. Eiusdem etiam in Nos proclivis affectus sui commendationem, et ad deferenda studia paratam promptitudinem amice agnoscimus. Offerendo Nos quoque in iis omnibus Eidem Illustrissimae Dominationi Vestrae non defuturos, quicquid singularis mutuaque coniunctio, ac benevolentia desiderat. In reliquo Eidem Illustrissimae Dominationi Vestrae vitam longaevam, tristisque animi sui consolationem exoptamus. Datum in Civitate nostra Alba Iulia, die 21. Mensis Novembris Anno 1640.

Illustrissimae Dominationis Vestrae amicus et vicinus benevolus

[más kézzel: 1640. 21. 9bris A.J. Ad Joannem Radzivil suo familiari datarum binaria paria]

[fogalmazvány, MNL OL F 12 4. d. V/9. nr. 37.]

**Nr. 7. Janusz Radziwiłł levele I. Rákóczi Györgynek
(Varsó, 1642. márc. 5.)**

Serenissime Princeps, Domine Amice observandissime.

Litterae Serenissimi Dilectionis Vestrae per Generosum Paulum Veoscii oblatae multis nominibus extiterunt nobis iucundissimae: Cum ex iis desideratum de recta valetudine et prosperis Sererenissimae Dilectionis Vestrae successibus noticiam, nec non benevoli erga Nos affectus et constantis amicitiae luculentum indicium haurire potuimus. Supremum Numen ardentibus exoramus precibus, ut eundem Statum Serenissimae Dilectionis Vestrae cum bona valetudine tum felicitate successuum in dies magis auctum conservare, in multasque annorum series perennare dignetur. Nostram porro indefessam ad quaevis officia Sererenissimae Dilectioni Vestrae praestanda promptitudinem ex animo Serenissimae Dilectioni Vestrae offerimus. Eandem Divinae protectioni, Nos vero solito eiusdem favori et benevolentiae diligenter commendantes. Dabantur Varsaviae die 5. Martii 1642.

Serenissimae Dilectionis Vestrae amicus benevolus ad quaevis officia paratissimus

Janussius Radzivil Dux Birzarum et Dubincorum, Sacrae Romani Imperii Princeps, Archicamerarius Magni Ducatus Lithuaniae, Mohilowensis Administrator, Casiminensis, Camenecensis, Sejwensis, Bystricensis etc. Capitaneus

JRadziwiłł mpia

[Külcím: Serenissimo Principi Domino Georgio Rakocy, Principi Transylvaniae Partium Hungariae Domino Siculorum Comiti Domino et Amico observandissimo. Érkeztetés, I. Rákóczi György saját kezével: Geöcs Pál 6 Apr: Fogaras 1642]

[eredeti, saját kezű aláírással és kis viaszpecséttel. MNL OL F 12 4. d. V/9. nr. 43.]